

SPLITSKI BAROKNI SLIKAR SEBASTIJAN DEVITA

KRUNO PRIJATELJ

Nedavno je u crkvi sv. Domenika u Splitu restaurirana pala koja prikazuje »Čudo sv. Vinka Fererskoga«. Restaurator konzervatorskog zavoda za Dalmaciju F. Dobrošević učinio je opet čitljivim to platno koje je bilo potamnijelo od vremena i prašine. Taj mi je zahvat dao povoda, da se pozabavim atributivnim problemom te velike i prilično kvalitetne barokne slike.

Na platnu je prikazan kao centralna i dominantna osovina lik sv. Vinka Fererskog u dominikanskoj odjeći na postamentu baroknih oblika kako desnom rukom blagosivlja, a u lijevoj drži raspelo. Svetac ima raširena krila, a plameni jezik mu lebdi nad glavom. Podno sveca je na lijevoj strani poklekla mlada žena lijepih crta lica, duge plave kose, u plavoj haljini sa bogato nabranim rukavom preko koje je prebacila tamni crvenosmeđi plašt. Ona drži u krilu golo bolesno dijete potamnijele puti koje pruža prema svecu. Sa lijeve je strane u prvom planu poklekli muškarac duge crne kose i crnih brkova sa žutosmeđim plaštem ispod koga proviruju crveni rukavi, a koji skrušeno kleči sklopljenih ruku. Iza njega je drugi ženski lik u plavoj odjeći sa bijelom pregačom, u punom pokretu, raširenih ruku u stavu molitve. U pozadini se nazire arhitektura, kojom dominira donji dio velikog stupa na postamentu, iza koga se vidi dio balkona sa stupićima. Ispod luka, sasma prema desnom rubu slike, nazire se malena glava bradatog starca, koji se nelogično uklapa u cjelinu i omogućava pretpostavku, da je pala bila sužavana. Oko svečeve glave lete na žučkastoj pozadini anđeoske glavice sa ljubičastim, plavim i bijelim krilima.

Na postamentu ispod sveca je grb s lavom (?) preko koga je poprečna traka sa zvijezdicom u baroknom okviru. Od poznatih dalmatinskih grbova taj grb, uokviren u okvir baroknih kartuša, ima sličnosti s grbovima obitelji Ivančić, Zulatti i, naročito, Rossignoli-Slavić, ali se i od svakoga od ovih pomalo razlikuje.

Splitska je pala sv. Vinka prosječan rad venecijanske škole sredine druge polovice XVIII st. Njen autor očito pozna slikarstvo Gianbattiste Tiepola (1696—1770) i njegovih najznačajnijih sljed-

benika sina mu Giandomenica (1727—1804), te Francesca Zugna (1709—1760) i Francesca Fontebassa (1709—1787), ali nemam utisak, da je bio njihov direktni đak, već da se odgojio u njihovoj sjeni ili u njihovoj klimi u kojoj manjoj slikarskoj »botteghi« na lagunama nakon sredine Settecenta. On je osjetio novu koncepciju svijetla, zraka i atmosfere, ali neke zanatske nespretnosti (labavo držanje sveca na postamentu, usiljeno skraćanje žene podignutih ruku i drugi detalji koji pokazuju nedostatke u perspektivi) odaju nam da nije bio sposoban hvatati se u koštac s velikim iluzionističkim kompozicijama. Njegova svijetla koloristička gama posjeduje neke fine u detaljima što se osjeća kod majstorskih rješenja haljine žene sa bolesnim djetetom u rukama, na kojoj su vrlo fino nijansirani plavi tonovi na mekoj materiji tkanine, kao i kod obrade žuto-smeđeg plašta sa skoro zlatnim prizvucima kod pokleklog muškarca. Izvanredno izražajna lica žene i muškaraca u prvom planu odaju smisao za portret i po svoj su prilici slikane po živom modelu za razliku od hladnog i sladunjavog lika sveca i prilično usiljenog lica žene koja se moli. Kao cjelina platno djeluje, usprkos svojim nedostacima, kao zanimljivi rad osrednjeg slikara mletačke škole kasnog Settecenta koji nije bio ni bez talenta ni bez nekih kvaliteta.

Tragajući za autorom te zanimljive pale našao sam u literaturi na podatak u Bulić-Jelić-Rutarovom vodiču Splita iz godine 1894. da bi slika bila djelo nekog »Vido Spalatino«,¹⁾ kao i na rukopisni podatak D. S. Karamana u njegovim rukopisnim bilješkama u Muzeju grada Splita, koje mi je ljubazno posudio direktor D. Kečkež, da bi taj »Vido« mogao biti ista ličnost sa slikarom Devita iz Splita, o kome sam opet kod Karamana i na drugim mjestima pronašao priličan broj podataka, od kojih je najvažniji, da je taj skoro potpuno zaboravljeni dalmatinski umjetnik signirao godine 1770. jednu oltarsku palu u Rovigu. Moj nedavni posjet Rovigu i proučavanje te pale potvrdilo je pretpostavku, da bi autor splitske slike bio isti umjetnik koji je naslikao palu u crkvi sv. Ante Opata u Rovigu i koji se na njoj potpisao: SEBASTIANO DEVITA DALMATA. Kako splitska i roviška pala daju već dovoljnu okosnicu za rekonstrukciju ove zaboravljene ličnosti iz našega baroka, koja zaslužuje revalorizaciju i svoje mjesto u našoj historiji umjetnosti, to ćemo pokušati rekonstruirati Devitinu biografiju i njegovo umjetničko djelo u želji da taj slikar dobije svoj položaj u inače siromašnim zbivanjima dalmatinskog Settecenta.

Splitski slikar Sebastijan Devita (De Vita) rođen je u Splitu 20. III 1740. kao sin Petra Devita i Matije rođene Krstulović. Kršten je u krstionici sv. Ivana 27. istoga mjeseca i dobio imena Sebastijan Joakim Josip. Kumovi na krštenju su bili splitski plemići Lovro

¹⁾ Jelić - Bulić - Rutar, Guida di Spalato e Salona, Zadar 1894, str. 207.

Grisogono i Elizabeta Capogrosso, što svjedoči o ugledu porodice u gradu.²⁾

Tragajući za članovima obitelji Devita u splitskim matičnim knjigama u Historijskom arhivu u Splitu našao sam slijedeće podatke: Djed se slikarov zvao Sebastijan. Kako ga nema u maticama rođenih, po svoj prilici je bio došljak, a budući da su mu na vjenčanju u Splitu godine 1705. sa Splićankom Lukrom Kristofoli bili prisutni »Governator dell' Armi«, »Governator del Contado a Sign« i druge vojne ličnosti, može se pretpostaviti, da je po svoj prilici bio mletački vojni funkcioner koji se u Splitu nastanio i oženio, premda se u Splitu i u Šibeniku spominje u XV odnosno XVII st., a po podacima D. S. Karamana, prezime De Vitis.³⁾ Sebastijan je imao dva sina: prvoga koji se zvao Petar, rođenog 1707, a koji je vjerojatno umro kao dijete,⁴⁾ te drugoga Petra, slikareva oca, rođenog 1712.⁵⁾ Sebastijan i žena mu Lukre umrli su godine 1724. i pokopani su u splitskoj crkvi sv. Dominika.⁶⁾

Slikarev otac Petar oženio se 1737. s Matijom Krstulović⁷⁾ i iste je godine dao podići obiteljsku grobnicu na Poljudu. Ploča s natpisom *E PIETRO DE VITA E SUOI EREDI* 1734. propala je, ali se o njoj zna iz spomenutih Karamanovih bilježaka. Imao je četvero djece: Lukreciju (1738—1815)⁸⁾, slikara Sebastijana na koga ćemo se navratiti, Ivana Krstitelja (rođ. 1742.),⁹⁾ koji je po svoj prilici kasnije postao domenikanac, jer isti Karaman navodi, da je u jednom pismu prior zadarskog domenikanskog samostana saopćio jednom domenikancu samostana sv. Ivana i Pavla u Veneciji godine 1788. smrt O. Vinka Devite Splićanina, koji bi odgovarao po godinama, te Lovru (1743—1745).¹⁰⁾ Petar Devita kome se iz dokumenata ne može razaznati zvanje, umro je 1745.¹¹⁾

Slikar se spominje ponovo tek kao 28-godišnji mladić. Godine 1768—1774. on je član slikarske bratovštine (»Fraglia pittorica«) u Veneciji, iz čega se može zaključiti, da je tamo učio slikarstvo, o čemu nam daje najbolju potvrdu stilaska analiza njegovih radova.¹²⁾

U tome razdoblju svog mletačkog boravka Devita potpisuje spomenutu palu u Rovigu s jasno čitljivom signaturom: *SEBASTIANUS DEVITA DALMATA F. A. 1770.*

²⁾ Matice rođenih (MR), Split, Historijski arhiv, X, 262. Prezime umjetnika se i u izvorima i u literaturi navodi Devita i De Vita.

³⁾ Matice vjenčanih (MV), Split, Historijski arhiv, IV, 15.

⁴⁾ MR VIII, 214.

⁵⁾ MR, VIII, 125.

⁶⁾ Matice umrlih (MU), Split, Historijski arhiv, IV, 140, MU, IV, 139.

⁷⁾ MV, V, 93 r.

⁸⁾ MR, X, 231, MU, VII, 63.

⁹⁾ MR, XI, 6.

¹⁰⁾ MR, XI, 26, MU, IX, 11 r.

¹¹⁾ MU, V, 90.

¹²⁾ T. Pignatti, *La fraglia dei pittori di Venezia*, Bollettino dei Musei civici veneziani X, 3, Venezia 1965, str. 25.

Slikar se povratio u Split, gdje ga se susreće godine 1777. kada mu umire jednogodišnja kćerka Barbara. Kako nema u maticama vjenčanih spomena o njegovom vjenčanju, to se slikar po svojoj prilici vjenčao u Veneciji za vrijeme školovanja u tome gradu. Godine 1780. ga nalazimo u Zadru.¹³⁾

N. Tommaseo spominje još godine 1845. kako je u dvorcu Cataio kod Padove vidio fresku Poklona mudraca, na kojoj je i signatura JOSEPH DE VITA DALMATA FECIT 1782. Na tu fresku i na problem imena njenog autora ćemo se također povratiti u toku ove studije.¹⁴⁾

Potaknut tim Tommaseovim podatkom o freski u Cataju G. Ferrari Cupilli je godinu dana kasnije objelodanio sonet o Sebastijanu Deviti, koji je bio spjevan kada je naš slikar bio izložio u Veneciji na trgu sv. Marka na dan Uzašašća sliku »Sv. Obitelj« i koji glasi: »Per gli universali encomii riportati dal sign. Sebastian De-vita da Spalato, nel giorno della Santissima Ascensione, in cui espose sulla regia piazza di S. Marco il quadro da lui dipinto, rappresentante la sagra Famiglia.

Sonetto

dedicato al merito sublime di Sua Eccellenza Nobil Uomo Daniel Barbaro, Senatore amplissimo, e protettore esimio del valente pittore

*Padre de'Numi, all'aura lor primiera
Deh chiama Zeusi, Apelle e Raffaello
Chiama Tiziano, e la più dotta schiera
Di quanti usaro mai tela e pennello.
A questa di virtù cittade altera
Ratto scendendo in un gentil drappello,
Veggan ritrar della superna sfera
L'alta Regina e l'immortale Agnello
Il mio De-vita — umile io dissi al trono
Dell'olimpico Rege; ed egli: oh folle!
A che, soggiunse i tenebrosi avelli
Di quell'anime aprir? Illustre suono
Sebastian forse all'etra non estolle
Al paro dei Tiziani e degli Apelli?*

In segno d'umilissimo ossequio

D. F. B.¹⁵⁾

Iz ovog ključnog baroknog soneta doznaje se, da je slikar bio pod zaštitom mletačkog plemića Daniela Barbara, da je naslikao jednu »Sv. Obitelj« i da je živio nakon 1797., jer se trg sv. Marka naziva »Regia piazza« iz čega je jasno, da je sonet napisan nakon propasti mletačke republike.

¹³⁾ MU, (djece), IX, 75. A. de Benvenuti, Storia di Zara dal 1409 al 1797 Milano 1944, str. 267 (po podatku zadarskog Anonima iz 1782).

¹⁴⁾ N. Tommaseo, Del pittor Vita e di alcuni altri interessi Dalmati — Al Sig. Dottore Paolo Bioni, La Dalmazia, I, br. 33, Zadar 1845.

Literatura o Deviti je vrlo škrta. Prva su dva priloga već citirani članci Tommasea iz 1845. i G. Ferrari Cupillija iz 1846. u »La Dalmazia«, u prvome od kojih Tommaseo spominje kako je u dvorcu Catajo kod Padove vidio spomenutu fresku sa potpisom Dalmatinca Josipa De Vita, na koju ga je upozorio neki stari Dalmatinac u službi vlasnika dvorca obitelji Obizzi, a koji je još govorio hrvatskim jezikom. Tommaseo tu apelira, da se prouči taj nepoznati umjetnik. Prihvaćajući taj poziv, Ferrari Cupilli publicira članak i objelodanjuje citirani sonet o slikaru, smatrajući, da su Josip Devita iz Tommaseova članka i Sebastijan Devita kome je posvećen sonet dva različita lica.

Š. Ljubić u svom Rječniku iznosi podatke iz Tommaseova i Ferrarijeva članka i spominje dvojicu De Vita: Josipa autora freske u Cataju i Sebastijana kome je bio posvećen sonet.¹⁶⁾

I. Kukuljević najavljuje u Slovníku pod slovom D, da će Sebastijana i Josipa De Vita obraditi pod slovom V (Vita), ali Slovník nije dopro do toga slova.¹⁷⁾

Kako smo prije spomenuli Bulić-Jelić-Rutarov vodič Splita i okolice navodi u splitskoj crkvi sv. Domenika palu sv. Vinka kao »inferiore alle precedenti« (misli na ranije opisane slike iste crkve) te kaže, da »va attribuita a un certo Vido Spalatino del secolo scorso«.

D. S. Karaman u rukopisnim bilješkama za svoj namjeravani rječnik naših umjetnika, a koje se čuvaju u Muzeju grada Splita, sakupio je veći broj podataka o Deviti. On tu navodi spomenute podatke Tommasea i Ferrari Cupillija, podatke o jednom De Vitisu šibenskom svećeniku u zavodu sv. Jerolima u Rimu iz 1497. i drugome De Vitisu kanoniku u Splitu 1602., citira tekst nadgrobne ploče slikareva oca u Poljudu, te iznosi podatke o domenikancu Deviti vjerovatnom slikarevom bratu. U vezi umjetničkog rada Devite on tu spominje, da se slikarev autoportret čuva u Galeria degli Uffizi u Firenci. Nažalost, na naš upit, uprava te Galerije nam je poslala 12. IV 1966. svoj dopis, u kome nas je obavijestila, da ta slika u toj Galeriji ne postoji. Na kraju, Karaman spominje sliku sv. Vinka u domenikanskoj crkvi, navodeći na jednom mjestu, da se ta pala »pripisuje nekome Vidu (De Vita) Splitsaninu iz 18. vijeka«, a na drugome, da tradicija veli, da bi neki De Vita Splitsanin bio naslikao tu sliku.

O. von Kutschera-Woborski unosi Sebastijana Devita u Thieme-Beckerov Lexikon. On ne zna za sve podatke o Deviti u Dalmaciji, već samo za spomenutu signiranu Devitinu palu u Rovigu iz g. 1770.,

¹⁵⁾ G. F. C. (Ferrari Cupilli), I pittori De Vita, La Dalmazia, II, br. 4, Zadar 1846.

¹⁶⁾ Š. Ljubić, Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia, Beč 1856, str. 106.

¹⁷⁾ I. Kukuljević, Slovník umjetnikah jugoslavenskih, Zagreb 1858, str. 63.

koju su spominjali i spominju svi autori vodiča grada Roviga od F. Bartolja iz g. 1793. do C. Semenzata iz g. 1966.¹⁸⁾

A. Dudan citira Ljubićeve podatke i spominje, da je možda jedan od dva slikara toga prezimena autor pale u splitskoj crkvi sv. Domenika.¹⁹⁾

Nakon toga je naš slikar zaboravljen, ako izuzmemo, da je naša Enciklopedija likovnih umjetnosti, ne znajući za čitavu domaću literaturu o Deviti unijela u svoj popis našega slikara, ali jedino kao autora pale u Rovigu.²⁰⁾

U crkvi sv. Antuna Opata u Rovigu, poznatijoj pod imenom sv. Domenika, nalazi se velika oltarska pala sa grupom domenikanskih svetaca. Na gornjem dijelu dominira slikom sv. Domenik, a na donjem su grupirani brojni domenikanski sveci ili sveci koji su imali kod domenikanaca posebni kult. To su Magdalena, Katarina Aleksandrijska, Katarina Sijenska, Agneza iz Montepulciana, Katarina Ricci, Ruža Limska, Toma Akvinski, Vinko Fererski, Petar Mučenik, Jacint, Ludovik Bertrando, Antonin nadbiskup Firenze, Pio V papa i Jakov Salominije. Ta velika skupina od 14 svetačkih likova, od kojih je svaki prikazan sa svojim atributima, prilično je nespretno ukomponirana. Većina je likova prikazana u patetičnim baroknim pozama, s ekstatičnim izražajima lica, u stavu imploracije oko osnivača dominikanskog reda. Dok su neki sveci dani sa prilično nevješto izvedenim skraćenjima, da bi se naglasio pokret i ekstaza, drugi su mnogo uspjeliji, smireniji, jednostavniji. Nije bilo ni lako rješiti tako težak zadatak, da se na prostoru pale grupira toliko figura u jednoj jedinstvenoj kompozicionoj zamisli.

Koloristički na slici, nedavno restauriranoj, dominiraju crno-bijeli kontrast dominikanske odjeće većine prikazanih figura i po neki ružičasti ili crveni akcent odjeće, na primjer Katarine Aleksandrijske, ili mocete, stole i kape dominikanskog pape Pia V. Pozadinom sa oblacima, na kojima lete nemirni anđelčići, dominiraju sivkasti, ružičasti i žučkasti tonovi. Ova slika, koja je po Bartoliju bila naručena od te crkve u času kada je to svetište, nakon što je bilo napušteno od domenikanaca, bilo god. 1770. preuzeto od dominikanskih trećoretkinja, ima očitih analogija sa opisanom splitskom palom sv. Vinka Fererskoga. Te su sličnosti vidljive ne samo u općim tipološkim, kolorističkim i crtačim detaljima, već i u nizu izvanredno sličnih pojednosti. Dovoljno je iznijeti uporedbu istoga lika Vinka Fererskog na obje slike, pa likove letećih

¹⁸⁾ O. von Kutschera - Woborski. Devita Sebastiano, Thieme-Becker, Künstlerlexikon IX, Leipzig 1913, str. 189; F. Bartoli, Le Pitture Sculture ed Architetture della città di Rovigo, Venezia 1793, str. 21, 275; C. Semenzato, Guida di Rovigo, Venezia 1966, str. 166.

¹⁹⁾ A. Dudan. La Dalmazia nell'arte italiana, Milano 1922, II, str. 386—387.

²⁰⁾ Enciklopedija likovnih umjetnosti 2, Zagreb 1962, str. 42.

anđelčića, te niz »morellijanskih« detalja. Nije potrebno naglasiti, da i ova slika jasno odaje elemente mletačkog kasnog Settecenta u sjeni Tiepola. Naravno, da je kod splitske pale slikar imao mnogo lakši kompozicioni zadatak, pa ga je mogao i lakše riješiti.

Pale u Rovigu i Splitu, neosporna djela istoga autora, predstavljaju nam jasno, prema tome, slikarstvo splitskog slikara Sebastijana Devita — njegove mogućnosti, njegove stilske okvire, njegove lične crte, njegove domete i njegove slabosti.

Kao što prije naveli, N. Tommaseo je god. 1845 zabilježio da mu je, prilikom posjeta dvorca Cataio blizu Padove, bila pokazana freska »Poklonstvo kraljeva«, ispod koje se nalazila signatura Josepha De Vita i godina 1782. Na temelju toga su Ferrari Cupilli, a po njemu Ljubić i Kukuljević, zaključili, da su postojala dva slikara iz obitelji Devita tj. Sebastijan i Josip.

Prema saopćenju prof. Camilla Semenzato iz Padove, koji pozna taj dvorac, ova freska više ne postoji.

Da je postojala, moglo se na temelju stilske analize zaključiti, da li su autor freske u Cataju i autor pala u Splitu i Rovigu jedna te ista osoba.

Kako, prema iznesenim podacima iz Matica rođenih, umrlih i vjenčanih u Historijskom arhivu u Splitu, ne postoji nijedan Josip Devita, a naš slikar ima uz ime Sebastijan i ime Josip, vjerujemo radije, da je i freska u Cataju mogla biti djelo našega slikara i da je, prema tome, postojao samo jedan slikar iz porodice Devita.

Naravno, da nas nepostojanje freske u Cataju sili, da taj zanimljivi problem ostavimo ipak otvorenim.²¹⁾

Na kraju ove radnje bih želio iznijeti još jednu hipotezu.

U životu sv. Vinka Fererskog, čudo ozdravljenja bolesnog djeteta ne ulazi u čudesa koja se navode u najvećem broju tekstova svečeva životopisa. Ta činjenica, kao i izneseni podatak, da je slika-
reva kćerka Barbara umrla u Splitu god. 1777. ne navršiv ni godinu dana, očito poslije teže bolesti, navodi nas na pomisao, da je Devitina oltarska pala u Splitu možda slikarev lični ex voto. U tom bi slučaju poklekli čovjek dugih crnih kosa i brkova i izrazitih crta lica bio sam Sebastijan Devita, a žena s djetetom slikareva supruga sa kćerkom. Prikazani muškarac i žena su, radi svojih naglašenih ličnih crta, očito portreti, a muškarac tačno odgovara čovjeku od 37 godina, koliko je Devita u tom času imao. Kako je Devitin djed i imenjак pokopan upravo u splitskoj crkvi Sv. Domenika, nije isključeno — ako dalje razvijamo ovu hipotezu — da je starac sijede brade zguren pod arkadu i manjega formata možda slikarev djed.

²¹⁾ R. Eitelberger, Die mittelalterlichen Kunstdenkmale Dalmatiens in Arbe, Zara, Nona, Sebenico, Traù, Spalato und Ragusa, Wien 1884, str. 338, spominje Josipa de Vita uz naznaku da je umro 1782, koji se datum očito odnosi na potpis spomenute freske.

Ovi momenti povezani s umjetnikovim životom i njemu blizim likovima mogli bi biti i uvjerljiv razlog za činjenicu, što je upravo u tim figurama naš umjetnik postigao najveći svoj domet.²²⁾

SEBASTIEN DEVITA, PEINTRE BAROQUE DE SPLIT

KRUNO PRIJATELJ

Dans cette étude, l'auteur donne le profil du peintre baroque de Split, Sébastien Devita (De Vita).

D'après les documents d'archives, Sébastien naquit dans la ville dalmate de Split, en 1740. A Venise, il est mentionné comme membre de la »Fraglia pittorica« de 1768 à 1774. On sait qu'il se trouva de nouveau, en 1777, à Split, où mourut sa fille âgée d'un an. Nous ignorons la date de sa mort mais, d'après un sonnet qui nous a été conservé et d'après sa peinture de »La Sainte Famille« qui fut exposée sur la Place Saint-Marc, on peut conclure qu'il mourut après la chute de la République de Venise. De Devita nous connaissons deux parements d'autel: »Le Miracle de Saint Vincent Ferrier« qui se trouve dans l'église de St-Dominique à Split et »Assemblée de saints Dominicains« dans l'église de St-Antoine Abbé à Rovigo. D'après ces oeuvres, nous constatons que Devita fut un peintre de classe moyenne, présentant les caractéristiques typiques de la peinture vénitienne de la seconde moitié du dix-huitième siècle, sous la large influence de Tiepolo et de Fontebasso.

²²⁾ Zahvaljujem za fotografiju splitske slike prof. D. Domančiću, konzervatoru Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju, a za onu u Rovigu g. dr Marcu Perlini iz Vicenze i O. Anicetu Montacciani iz Roviga.

42. S. Devita, Čudo sv. Vinka Fererskoga. Split, crkva sv. Dominika

43. S. Devita, Čudo sv. Vinka Fererskoga. Split, crkva sv. Dominika (detalji)

44. S. Devita, Skupina dominikanskih svetaca. Rovigo, crkva sv. Antuna opata